

УДК 35.078.5:334.732:631.115.8

Галайко А.М.

аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Статтю присвячено проблемам бюджетного фінансування розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Досліджено порядок і умови фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Проведено оцінку ефективності виконання державної програми підтримки «Рідне село». Висвітлено особливості оподаткування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та проаналізовано проблеми реалізації цього бюджетного фінансування в Україні. Наведено напрями вдосконалення державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Представлено світовий досвід фінансової підтримки й оподаткування учасників обслуговуючого кооперативного аграрного ринку. Вдосконалено державну фінансову підтримку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Фінансово-господарські результати діяльності враховано в державній підтримці. Систематизовано й узагальнено фінансову підтримку обслуговуючого кооперативного сегмента аграрного ринку.

Ключові слова: фінансова підтримка, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, бюджетні кошти, оподаткування, сільськогосподарські підприємства, часткова компенсація.

ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОБСЛУЖИВАЮЩИХ КООПЕРАТИВОВ

Галайко А.М.

Статья посвящена проблемам бюджетного финансирования развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов. Исследованы порядок и условия финансовой поддержки сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов. Проведена оценка эффективности выполнения государственной программы поддержки «Родное село». Отражены особенности налогообложения сельскохозяйственной обслуживающей кооперации и проанализированы проблемы реализации этого бюджетного финансирования в Украине. Приведены направления совершенствования государственной поддержки сельскохозяйственной обслуживающей кооперации. Представлен мировой опыт финансовой поддержки и налогообложения участников обслуживающего кооперативного аграрного рынка. Усовершенствована государственная финансовая поддержка сельскохозяйственной обслуживающей кооперации. Финансово-хозяйственные результаты деятельности учтены в государственной поддержке. Систематизирована и обобщена финансовая поддержка обслуживающего кооперативного сегмента аграрного рынка.

Ключевые слова: финансовая поддержка, сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы, бюджетные средства, налогообложение, сельскохозяйственные предприятия, частичная компенсация.

FINANCIAL SUPPORT OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SERVICING COOPERATIVES

Halaiko A.

The article focuses on problems of budget financing of development of agricultural servicing cooperatives. Order and conditions of financial support of agricultural servicing cooperatives are investigated. Assessment of effectiveness of fulfillment of state program support of "Native Village" is carried out. Features of taxation of agricultural servicing cooperation are highlighted. Problems of realization of this budget financing in Ukraine are analyzed. Directions of improve of state support of agricultural servicing cooperation are provided. World experience of financial support and taxation of participants of servicing cooperative agrarian market is presented. State financial support of agricultural servicing cooperation is improved. Financial and economic results from activity are taken into account in state support. Financial support of service cooperative segment of agrarian market is systematized and summarized.

Keywords: financial support, agricultural servicing cooperatives, budget money, taxation, agricultural enterprises, partial compensation.

Постановка проблеми. Об'єднуючись в обслуговуючі кооперативи, сільськогосподарські виробники отримують можливість ефективніше працювати за умови взаємної допомоги один одному. При цьому великого значення набуває державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, яка збільшує їхні фінансові можливості для діяльності. У процесі державного фінансового сприяння розвитку обслуговуючих кооперативів частково відшкодовується вартість техніки, що зумовлює зниження витрат і зростання доходів їхніх членів. Це має велике значення для розвитку учасників сільськогосподарської обслуговуючої кооперативної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні приділяється постійна увага. Доцільно виокремити вітчизняних учених, які займалися питаннями у цій галузі: В.С. Шибанін, О.І. Котикова, Ю.А. Кормишкін, А.С. Величко, Т.М. Чурилова, А.С. Шолойко, М.С. Гордієнко та багато інших. У роботах зазначених учених проаналізовано особливості державної фінансової підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперативної діяльності, проблеми її реалізації та шляхи їх вирішення. Незважаючи на численні наукові дослідження, залишається потреба в узагальненні та систематизації державного сприяння розвитку обслуговуючого кооперативного сектору аграрного ринку. Також існує необхідність урахування фінансово-господарських результатів діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у державній підтримці.

Постановка завдання. Цілями даної наукової праці є дослідження, узагальнення, систематизація державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперативної діяльності в Україні; виокремлення проблем реалізації даної фінансової підтримки та шляхів їх вирішення; вдосконалення державного сприяння розвитку обслуговуючого кооперативного сектору аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямів державної політики розвитку агропромислового комплексу є фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, головними завданнями якої є формування сприятливих умов для їх створення, становлення та розвитку через формування сприятливої податкової, інвестиційної, бюджетної, фінансової політики стосовно роботи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх членів і розроблення механізму їх підтримки. Центральні й місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування сприяють зміцненню і розвитку економічної самостійності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їхніх членів, зростанню ефективності їхньої роботи. Державне фінансове сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відбувається згідно з державними і регіональними програмами за рахунок державного та місцевих бюджетів [1].

Бюджетна підтримка надається сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам на конкурсній основі, членами котрих є особисті селянські, фермерські господарства і фізичні особи – сільськогосподар-

ські виробники, для купівлі сільськогосподарської техніки, обладнання й устаткування вітчизняного виробництва. Держава надає цю підтримку сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам у розмірі 90% вартості техніки без урахування податку на додану вартість за умови попередньої сплати цим господарюючим суб'єктом постачальнику техніки 10% її вартості й укладення з управлінням відповідної угоди. У разі відчуження сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом чи надання в користування техніки третім особам до завершення п'ятирічного терміну її експлуатації, у тому числі у зв'язку з ліквідацією кооперативу, сума бюджетних коштів, що була спрямована на його фінансову підтримку, повертається до державного бюджету. Фінансова підтримка не надається сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам, у котрих є заборгованість із виплати заробітної плати та заборгованість перед місцевими і державним бюджетам, Пенсійним фондом України, а також тим, у яких були виявлені факти нецільового використання бюджетних ресурсів. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, котрі стали банкрутами, стосовно яких ведеться справа про банкрутство й які знаходяться на етапі ліквідації, теж не можуть отримати від держави часткову компенсацію вартості техніки та обладнання [2].

Міністерство аграрної політики та продовольства за підсумками дев'яти місяців поточного року починаючи з жовтня може перерозподіляти невикористані бюджетні ресурси між регіонами відповідно до пропозицій управлінь стосовно зниження асигнувань у разі неможливості їх використання чи збільшення у зв'язку з появою потреби через внесення змін до розподілених бюджетних коштів у межах загального річного ліміту асигнувань. Дане міністерство складає і подає бюджетну та фінансову звітність про використання фінансових ресурсів державного бюджету і контролює їх цільове та ефективне використання [2].

Для розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів була створена державна програма підтримки «Рідне село», реалізація якої мала проходити у два етапи. Перший етап був розрахований на період від 2013 до 2016 р., на якому передбачалося формування нормативно-правової бази і законодавства; створення сільськогосподарських кооперативів обсягом не менше 4 тис.; створення 1 млн. робочих місць у сільській місцевості; продаж сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами молочної продукції не нижче 10%, картоплі і овочів – 25%, фруктів – 20%. Другий етап реалізації програми «Рідне село» охоплює період від 2017 до 2020 р., на котрому передбачається створення 1 тис. додаткових сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і розвиток діючих; розширення галузі діяльності з охопленням 60% сільської місцевості; створення 1,6 млн. робочих місць [7, с. 9].

Для реалізації державної програми сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Рідне село» були розраховані фінансові ресурси в обсязі 21 млрд. грн., джерелами яких мали бути державний бюджет, місцеві бюджети, кредити та інвестиції. Відповідні бюджетні ресурси повинні були спрямовуватися на фінансову підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, членами котрих є тільки особисті селянські, фермерські господарства і фізичні особи – сільськогосподарські виробники, на конкур-

ній основі для купівлі сільськогосподарської техніки чи обладнання [7, с. 10].

У виробничій частині програми «Рідне село» робиться акцент на державній підтримці малого і середнього сільськогосподарського товаровиробника, тобто розвитку кооперації в Україні. Ініціатива спрямовується за двома напрямками: зростання економіки господарств населення та підтримка сільськогосподарського кооперативного руху як дієвого інструменту зростання конкурентоспроможності малих і середніх товаровиробників сільськогосподарської продукції [4, с. 203].

Виконання зазначеної програми було не зовсім ефективне. Станом на 1 січня 2017 р. було 1 017 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а на початок 2018 р. – 1 073. При цьому за програмою «Рідне село» до 2016 р. передбачалося 4 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [3]. До цього ж у державних бюджетах із 2013 до 2018 р. не були передбачені фінансові ресурси для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у рамках програми «Рідне село». Це свідчить про нестачу державних фінансів для реалізації цієї програми підтримки.

Оподаткування збутових операцій продукції сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відбувається так, що фізичні особи, які є членами цих кооперативів, одержують після оплати всіх податків значно меншу суму, ніж юридичні особи, котрі теж виступають членами відповідних кооперативів. Це призводить до того, що дрібним сільськогосподарським виробникам стає не вигідно об'єднуватися в обслуговуючі кооперативи. Кооперативні виплати сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів їх членам не належать до валових витрат цих кооперативів, а справляння податкових платежів із самих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відбувається як прибуткових комерційних суб'єктів за винятком оподаткування податком на прибуток [6, с. 264].

Вдосконалити державну фінансову підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів можна шляхом фінансування програм інформування і навчання суб'єктів сільськогосподарського бізнесу стосовно переваг об'єднання в кооперативи, яке зумовить розвиток кооперативного сегменту аграрного ринку. Також необхідно вдосконалити законодавство щодо регулювання функціонування і створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та у порядку використання грошових коштів за бюджетними програмами необхідно конкретизувати заходи, які фінансуються у межах державних цільових програм [8].

Розвитку вітчизняної практики державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів може сприяти світовий досвід, оцінка якого показує відсутність єдиного підходу до справляння податкових платежів із них. Проте відбувається фінансова підтримка кооперативів у більшості розвинених держав шляхом застосування пільгового оподаткування та пільгових кредитів у рамках окремих програм. Податкове стимулювання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів різних держав можна поділити на три групи. У першій групі застосовуються особливі режими справляння податкових платежів кооперативів. У другій групі наявні традиційні умови оподаткування кооперативних сільськогосподарських виробників із

незначними податковими пільгами. Третя група характеризується спеціальними податковими режимами сплати кооперативних податків [5, с. 100].

На нашу думку, першочерговим завданням має стати пошук додаткових джерел грошових коштів для вирішення проблем бюджетного фінансування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Цими джерелами можуть бути фінансові ресурси, які не були витрачені на інші заходи в агропромисловому комплексі. Ефективному розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів буде сприяти державна підтримка, яка буде враховувати їхні фінансові результати діяльності з установленням плаваючої ставки відшкодування техніки. Якщо сільськогосподарський обслуговуючий кооператив отримав чистий дохід від своєї діяльності, то йому компенсація техніки збільшується на 0,1% на 1% приросту чистого доходу, але не більше 95% вартості техніки. У разі одержання збитку від своєї діяльності державне відшкодування зменшується на 0,6% на 1% приросту збитку. Базою розрахунку приросту збитку і приросту чистого доходу є останній збиток або чистий дохід за весь період діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Часткова компенсація техніки надається в розмірі 90% її вартості тоді, коли сільськогосподарський обслуговуючий кооператив не отримав чистого доходу чи збитку від його діяльності, тобто перебував у точці беззбитковості, яка виступає базою розрахунку державної підтримки за чистого доходу або збитку. Наприклад, якщо кооператив отримав приріст чистого прибутку в розмірі 1%, тоді йому відшкодується 90,1% (90% + 0,1%) вартості техніки, а коли він одержав 1% приросту збитку, то йому компенсується 89,4% (90% – 0,6%) вартості техніки. Така модель бюджетного фінансування дасть можливість економити бюджетні ресурси на підтримку збиткових сільськогосподарських кооперативів і додатково стимулюватиме їх працювати з чистим доходом, який буде розподілятися у вигляді кооперативних виплат і нарахувань на паї його членам та у вигляді відрухувань до його фондів.

Висновки з проведеного дослідження. Державна фінансова підтримка розвитку сільськогосподарських

обслуговуючих кооперативів проводиться шляхом часткової компенсації вартості техніки. Держава компенсує 90% вартості техніки за умови сплати цим господарюючим суб'єктом постачальнику техніки 10% її вартості й укладення з управлінням відповідної угоди. У межах державної підтримки суб'єктів сільськогосподарської обслуговуючої кооперації передбачається програма «Рідне село», цілями якої є формування законодавства про сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію, збільшення її чисельності й обсягів реалізації сільськогосподарської продукції.

Реалізація наведеної вище державної підтримки наштовхується на певні проблеми: неефективне виконання програми «Рідне село», недостатність бюджетних коштів, недосконале оподаткування членів сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Для вирішення зазначених проблем наведено напрями їх вирішення, наприклад: пошук додаткових бюджетних ресурсів, включаючи грошові кошти, які не були використані на інші цілі в агропромисловому комплексі; використання світового досвіду державної підтримки й оподаткування членів обслуговуючого кооперативного сектору аграрного ринку; фінансування програм інформування і навчання сільськогосподарських підприємств стосовно переваг об'єднання у сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію; вдосконалення законодавства щодо створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; конкретизація в порядку використання коштів на їх підтримку цілей, що фінансуються у рамках державних цільових програм; удосконалення державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з урахуванням їхніх фінансових результатів діяльності. Відповідні напрями вдосконалення дадуть можливість ефективніше функціонувати обслуговуючому кооперативному сектору аграрного ринку.

Перспективами подальших досліджень є аналіз впливу нових чинників на державну підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а також її вдосконалення залежно від певного рівня розвитку сільськогосподарського виробництва.

1. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР; станом на 19 січня 2013 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.09.2018).

2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: Постанова Кабінету Міністрів України 9 березня 2011 р. № 272 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/272-2011-%D0%BF> (дата звернення: 05.09.2018).

3. В Україні зросла кількість фермерських господарств і кооперативів / AgroPortal. 2018. URL: <http://agroportal.ua/news/ukraina/v-ukraine-velichilos-chislo-fermerskikh-khozyaistv-i-kooperativov/> (дата звернення: 06.09.2018).

4. Величко А.Є. Формування обслуговуючих кооперативів – дієвий шлях сталого розвитку сільських територій. 2013. № 2(32). С. 201–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2013_2_50 (дата звернення: 07.09.2018).

5. Гордієнко М.С. Зарубіжний досвід підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в контексті регіонального економічного розвитку. 2013. Вип. 3. С. 97–105.

6. Чурилова Т.М. Державне регулювання розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. 2013. № 4. С. 262–265. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2013_4_64 (дата звернення: 07.09.2018).

7. Шебанін В.С., Котикова О.І., Кормишкін Ю.А. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи – інструмент розвитку сільських територій. 2013. Вип. 3. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vanp_2013_3_3 (дата звернення: 08.09.2018).

8. Шолойко А.С. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах застосування програмно-цільового методу бюджетного фінансування. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/derzhavna-finansova-pidtrimka-silskogospodarskih-obslugovuyuchih-kooperativiv-v-umovah-zastosuvannya-programno-cilovogo-metodu-byudzhethogo-> (дата звернення: 10.09.2018).